

Rektor vid Vendelsömalmskolan
Årskurserna 6-9
Henriksbergsv. 1-5
136 67 Vendelsö

2010-01-07
1 (12)
Dnr:40-2009:1745

Haninge Kommun
Barn och Utbildning
136 81 Haninge

Kvalitetsgranskning av arbetet vid trakasserier och kränkande behandling vid Vendelsömalmskolan årskurserna 6-9 i Haninge kommun

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling under höstterminen 2009. Granskningen av Vendelsömalmskolan, årskurserna 6-9, i Haninge kommun ingår i detta projekt.

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/>).

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges ökade förutsättningar för att genomföra förbättringar.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt mot huvudmän och/eller skolor. Dessa granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

De styrdokument som gäller för svenskt utbildningsväsen stadgar nolltolerans mot att barn, elever och studerande utsätts för kränkningar, diskriminering eller trakasserier.

Trots kravet på nolltolerans visar olika undersökningar, samt erfarenheter från den regelbundna tillsynen och från enskilda anmälningsärenden, att det inte är ovanligt att barn och elever blir kränkta och/eller trakasserade i svensk skola.

Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling. Syftet med granskningen är att bidra till att förhindra förekomsten av trakasserier och kränkande behandling vid de granskade skolorna. Totalt har 50 skolor granskats i landet.

Kravet på skolorna att bedriva ett effektivt förebyggande, förhindrande och åtgärdande arbete understryks och konkretiseras i granskningen. Skolinspektionen avser därmed

bidra till att öka de granskade skolornas kunskap om vilket arbete som krävs för att förebygga och förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår.

Granskningens resultat ska spridas till skolor och huvudmän som inte ingår i projektet. Resultaten kan därmed utgöra ett underlag för ett förbättringsarbete i hela landet.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en övergripande rapport, dels i rapporter med bedömningar för varje granskad skola. Där tar Skolinspektionen ställning till om skolan uppfyller skolförfattningarnas krav och med vilken kvalitet arbetet bedrivs. I de fall behov av åtgärder framkommit ansvarar huvudmannen och rektor vid skolan för att åtgärder vidtas.

Vendelsömalmskolan åk 6-9 har ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslut består av dokument från skolan samt av information som samlats in vid besök på skolan den 19-20 oktober 2009. I skolan genomfördes samtal med ett urval av personal och elever samt med skolledning och elevhälsoteam. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Rektor vid skolan har beretts möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Vendelsömalmskolan har experten Magdalena Sievers och undervisningsrådet Anna Bergstedt Nordqvist varit.

Fråge-/granskningsområden

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009. Idag finns bestämmelserna istället i två lagar, dels i 14 a kap. skollagen, dels i diskrimineringslagen.

14 a kap. skollagen innehåller bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det är Skolinspektionen som har tillsynen över att 14 a kap. skollagen följs.

Diskrimineringslagen innehåller bl.a. bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering av barn och elever. Med diskriminering avses direkt och indirekt diskriminering, instruktioner att diskriminera samt trakasserier och sexuella trakasserier. Med trakasserier avses ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsynen över att diskrimineringslagen följs.

14 a kap. skollagen och diskrimineringslagen innehåller bestämmelser som ålägger huvudmannen att vidta aktiva åtgärder bl.a. i form av åtgärder för att förebygga och

förhindra kränkande behandling respektive trakasserier samt skyldighet att utreda och vidta åtgärder vid kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling respektive trakasserier.

Skolinspektionen har med utgångspunkt i 14 a kap. skollagen utifrån forskning, utvärdering och beprövad erfarenhet granskat det arbete som bedrivs i skolorna inom tre frågeområden.

1. Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

- *Fungerar skolans rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier?*

Inom detta frågeområde har skolans arbete med att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling och trakasserier granskats. En viktig komponent i detta arbete är att utifrån en kartläggning av skolans behov upprätta plan mot kränkande behandling och likabehandlingsplan. Granskningen har också undersökt om skolan arbetar för att vara en social gemenskap. Vidare har det undersökts om skolan har rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier.

2. Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

Inom frågeområdet har granskats om personal sinsemellan och tillsammans med elever återkommande reflekterar över sitt eget förhållningssätt, värderingar och normer samt den betydelse dessa kan ha för att kränkningar och trakasserier kan uppstå.

3. Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?

- *Använder skolan program utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet i sitt arbete mot trakasserier och kränkningar?*

Inom frågeområdet har det undersökts om skolan har rutiner för att tillse att kränkningar och trakasserier omedelbart upphör då de kommer till personalens kännedom. Vidare har det granskats vilka rutiner skolan har i fall då personal utsätter elever för trakasserier eller kränkande behandling. Om skolan använder sig av program/programkomponenter utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet har undersökts. Skolinspektionen har också undersökt om skolan analyserar orsaker till olika fall av kränkningar och trakasserier.

Beskrivning av besökt skola

Vendelsömalmskolan, årskurserna 6-9, är belägen i Haninge i Stockholms län. Huvudmannen för verksamheten är Haninge kommun. På skolan finns en särskild undervisningsgrupp för elever med behov av specialpedagogiska insatser och en kommungemensam klass för elever med Aspergers syndrom. Vid Skolinspektionens besök var 390 elever inskrivna i skolan. Personalen på skolan arbetar i 5 arbetslag med var sin utvecklingsledare. Förutom ett arbetslag för varje årskurs finns ett arbetslag med fokus

på skolans arbete med elever i behov av särskilt stöd. Skolan leds av en ledningsgrupp bestående av rektorn, en biträdande rektor och de fem utvecklingsledarna. Skolan delar skolgård, matsal, idrottshall, och vissa ämnesrum med Vendelsömalmskolan förskoleklass och årskurs 1-5 som läsåret 2008/09 blev en separat skolenhet med egen rektor.

Skolinspektionens iakttagelser

Årlig plan mot kränkande behandling

Enligt skollagen¹ ska huvudmannen se till att en årlig plan mot kränkande behandling upprättas. På motsvarande sätt stadgar diskrimineringslagen² att en likabehandlingsplan ska upprättas varje år. Det finns inget som hindrar att verksamheten respektive skolan för samman den årliga planen mot kränkande behandling med likabehandlingsplanen till ett dokument. Den årliga planen mot kränkande behandling ska innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling³ bör planen bland annat innehålla de slutsatser som kan dras av kartläggningarna om situationen i verksamheten, konkreta mål för och beskrivningar av de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling samt en ansvarsfördelning för detta. Vidare anges att planen bör innehålla tydliga rutiner för akuta och uppföljande åtgärder avseende inträffade kränkningar och hur dessa ska dokumenteras. Enligt förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling⁴ ska planerna upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller.

Vendelsömalmskolan åk 6-9 saknar en årlig plan mot kränkande behandling som gäller för läsåret 2009/10. Den plan som Skolinspektionen tagit del av är upprättad i januari 2007 och reviderad i augusti 2007. Eleverna känner inte till planen och har inte heller varit delaktiga vid planens upprättande.

Planen består i stora delar av en redovisning hur arbetet mot trakasserier och kränkande behandling organiseras och vilka arbetsgrupper som ingår i detta arbete. Skolans plan saknar en redovisning av aktuella behov, mål och åtgärder som bygger på en kartläggning och analys av nuläget. De åtgärder som anges saknar en koppling till tydliga mål för det förebyggande arbetet vilket gör det svårt att utvärdera deras effekter.

¹ 14 a kap. 8 § skollagen (1985:1100)

² 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567)

³ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

⁴ 2 § förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling

Planen innehåller rutiner för akuta åtgärder och uppföljande insatser med uppgifter angående ansvarsfördelning mellan personal och rektorn. Det saknas dock särskilda rutiner för hur skolan ska agera när någon i personalen misstänkts för att ha utsatt en elev för trakasserier eller kränkande behandling.

Skolinspektionen konstaterar att skolan saknar en årlig plan mot kränkande behandling. En sådan måste upprättas.

Skolinspektionen konstaterar att skolans plan mot kränkande behandling inte har upprättats under medverkan av barn och elever.

Skolinspektionen vill också påpeka att lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009 och ersattes av 14 a kap. i skollagen och av diskrimineringslagen. Diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning omnämns inledningsvis, men för övrigt behandlas de inte i planen.

Förebyggande och förhindrande arbete mot trakasserier och kränkande behandling

Enligt skollagen⁵ ska huvudmannen se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Vidare ska huvudmannen, enligt skollagen⁶, se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Enligt läroplanen⁷ ska alla som arbetar i skolan medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen.

Enligt Brottsförebyggande rådets rapport "Effekter av anti-mobbningsprogram – vad säger forskningen"⁸ anges att internationell forskning visar att det är viktigt med en så kallad "whole school approach" för att lyckas minska mobbning. Hela skolan bör vara delaktig, såväl skolledning som lärare och övrig skolpersonal, och ha en gemensam uppfattning om hur man ska agera. Flera studier visar också att samarbete, engagemang och dialog mellan skolledning, lärare, föräldrar och elever har en avgörande betydelse.

Rektorn på Vendelsömalmskolan uppger att det över längre tid har saknats ett gemensamt förhållningssätt för skolans värdegrundsarbete och för det förebyggande arbete mot trakasserier och kränkande behandling. Ansvar har i huvudsak legat hos varje enskild lärare och har varit skiftande beroende på medarbetarnas engagemang, erfarenhet och kompetens. Personalen anger att det inte funnits tillräckligt med tid för att kunna bedriva ett tillfredsställande arbete i förebyggande syfte. Frågor som rör trivsel

⁵ 14 a kap. 6 § skollagen (1985:1100), jämför 3 kap. 14 § diskrimineringslagen (2008:567)

⁶ 14 a kap. 7 § skollagen (1985:1100), jämför 3 kap. 15 § diskrimineringslagen (2008:567)

⁷ Avsnitt 2.1 förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)

⁸ Alvant, Per (2009) *Effekter av antimobbningsprogram – vad säger forskningen?* Brottsförebyggande rådet

och kränkande behandling har främst tagits upp på mentorstiden och på klassråden. Enligt eleverna sker detta endast på förekommen anledning när något särskilt har inträffat.

Eleverna hyser ett lågt förtroende för skolans generella förmåga att upptäcka och hantera kränkningar. I kommunens senaste elevundersökning uppger 35% av eleverna på Vendelsömalmskolan åk 6-9 att skolan inte gör tillräckligt mycket för att lösa problem som uppstår mellan eleverna.

Rektorn är medveten om problemet och har vidtagit ett antal åtgärder för att skapa ett mer sammanhållet arbetssätt för det förebyggande arbetet. Sedan starten av det nuvarande läsåret arbetar arbetslagen årskursvis. Den nya uppdelningen ska bland annat underlätta att upptäcka och motverka förekomsten av kränkande behandling. Det nya arbetssättet ska leda till fler gemensamma klassövergripande aktiviteter i form av exempelvis studiebesök, fältstudier och fördjupande temaveckor som förväntas bidra till en större gemenskap och sammanhållning bland eleverna. I varje årskurs finns ett visst antal dagar, "Skolans valdagar", avsedda för detta ändamål.

Vidare implementeras just nu ett särskilt program⁹ för det förebyggande arbetet i verksamheten. Målet är att genom ett gemensamt kommunikations- och förhållningssätt i personalgruppen skapa goda relationer mellan de vuxna och eleverna. I programmet ingår också ett metodmaterial till temat livskunskap som ska användas på schemalagt tid i samtliga klasser. Metodmaterialet används än så länge enbart i årskurserna 6 och 7.

Rektorn påpekar att förändringsarbetet fortfarande befinner sig i startfasen och att det finns viss oro, osäkerhet och ibland även motvilja inför detta i delar av personalgruppen. Rektorn ser än så länge inte några effekter av de genomförda åtgärderna och av det pågående arbetet.

Skolinspektionen vill påtala vikten av att kontinuerligt följa upp och utvärdera det pågående utvecklingsarbetet och dess effekter. En sådan utvärdering kan ge vägledning för nya åtgärder som behöver genomföras inom ramen för skolans förebyggande och förhindrande arbete och bör då redovisas i skolans plan mot kränkande behandling.

Skolinspektionen vill i detta sammanhang även betona vikten av att det finns en aktuell årlig plan mot kränkande behandling. I och med att det saknas en aktuell plan fattas en sammanhållen dokumentation av det aktuella utvecklingsarbetet på skolan.

Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling måste utvecklas så att hela skolan engageras.

Ett arbete för att förmedla skolans värdegrund och för att främja likabehandling ska vara ständigt pågående inom skolan. Enligt läroplanen för det obligatoriska skolväsendet ska läraren klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värde-

⁹ SET – Social och emotionell träning.

grund och dess konsekvenser för det personliga handlandet samt öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem¹⁰. En studie¹¹ från Skolverket visar att uppkomsten av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling på en skola kan kopplas till de rådande normerna i verksamheten. Skolverket menar därför att personalen tillsammans med eleverna bör reflektera över vilka normer, attityder och värderingar som förekommer i skolan. Reflektionerna och diskussionerna bör handla om vilka normer som finns i skolan kring religion, etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, sexuell läggning, ekonomiska resurser, kroppsnormer, ålder och andra normer som påverkar förekomsten av kränkningar. Skolverket menar också att dessa normer bör hanteras tillsammans och inte var och en för sig då de samverkar och förstärker varandra i ett komplicerat samspel.

Enligt uppgifter från elever och personal på skolan förekommer det bland eleverna nedsättande kommentarer med anknytning till etnisk tillhörighet och hudfärg. Det finns också elever som uttalar sig negativt om homosexualitet. Enskilda lärare har påpekat för Skolinspektionen att de ser mycket allvarligt på detta och att de arbetar mot detta inom ramen för sin undervisning. Det saknas dock ett systematiskt och kontinuerligt arbetsätt som omfattar all personal, vilket eleverna bekräftar. Enligt eleverna tar endast ett fåtal lärare upp frågor som rör främlingsfientlighet, homofobi och jämställdhet och reflekterar med eleverna kring värderingar som finns ute i samhället och på skolan utifrån ett normkritiskt perspektiv. Skolinspektionen vill betona vikten av att värdegrundarbetet genomsyrar all verksamhet i skolan.

Skolinspektionen bedömer att skolans personal i högre utsträckning behöver reflektera tillsammans med eleverna över normer och värderingar.

Arbete för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling

För att kunna åtgärda trakasserier och kränkande behandling då de uppstår måste skolan ha rutiner för att försäkra sig om att de upptäckts. Enligt Allmänna råd¹² bör personalen ha god uppsikt över alla utrymmen och platser.

På Vendelsömalmskolan åk 6-9 finns en grupp kamratstödare bestående av två elevrepresentanter från varje klass. Kamratstödjarna har i uppgift att vara observanta i skolvardagen för att kunna upptäcka eventuella kränkningar. Händelser av trakasserier och kränkande behandling ska rapporteras vidare till de vuxna i skolans stödteam mot mobbning och kränkande behandling som vidtar åtgärder. Kamratstödjarna träffar stödteamet var tredje vecka. Skolan anlitar externt stöd¹³ för utbildning av kamratstöd-

¹⁰ Avsnitt 2.1 förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)

¹¹ *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier* (2009) Rapport 326, s. 88 ff., Skolverket

¹² Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

¹³ Stiftelsen FRIENDS

jarna. Elever som tidigare har varit kamratstödare beskriver arbetet i gruppen som ganska meningslöst eftersom kränkningar ofta genomförs på platser och i situationer där det inte finns några vittnen. Det har inte heller hänt att någon utsatt elev har kontaktat någon kamratstödare. Nuvarande kamratstödare uppger att gruppen ännu inte kommit i gång med ett kontinuerligt arbete.

Haninge kommun genomför varje läsår en elevundersökning med fokus på elevernas upplevelse av trygghet och trivseln på skolan. Resultatet från dessa undersökningar redovisas för arbetslagen och om det har identifierats några problem försöker man hitta åtgärder för att förbättra elevernas psykosociala arbetsmiljö. Skolinspektionen vill i detta sammanhang betona vikten av att inom ramen för detta arbete fånga upp olika former av kränkningar och trakasserier, liksom kränkningar som begås av någon anställd. De åtgärder som genomförs med anledning av elevundersökningen bör lämpligen redovisas i skolans plan mot kränkande behandling och åtgärdernas effekter bör följas upp inom ramen för den årliga kvalitetsredovisningen.

För att garantera god uppsikt över utrymmen och platser där elever befinner sig på rasterna finns ett rastvaktsystem där all personal ingår. Därutöver finns en skolvärdinna som rör sig hela skoldagen i skolans lokaler och är tillgänglig för eleverna. Eleverna anger att det är skolvärdinnan och de anställda som arbetar som resurspersoner som mest är ute på rasterna. De anställda påpekar att det kan vara svårt att upptäcka pågående bråk och kränkningar eftersom det finns utrymmen, både inom och utomhus, där eleverna kan dra sig undan. Skolinspektionen vill påpeka vikten av det kontinuerligt genomförs kartläggningar av den fysiska arbetsmiljön för att identifiera platser det finns risk för att kränkningar förekommer.

I de olika kontakter som Skolinspektionen haft med eleverna framkommer det återkommande att eleverna saknar förtroendet för de anställdas engagemang i arbetet mot trakasserier och kränkande behandling. Påfallande många elever uppger att det inte är någon idé att vända sig till någon anställd för att få hjälp vid konflikter och kränkande behandling, eftersom de inte tycker att de anställda gör tillräckligt. Först och främst försöker de därför att lösa konflikter och bråk själva. Vid allvarliga fall av kränkningar vänder de sig direkt till rektorn.

Skolinspektionen konstaterar att det trots att skolan har visst beredskap för att kunna upptäcka pågående kränkningar finns det en påtaglig risk för att det förekommer incidenter och händelser där elever far illa som skolan inte får kännedom om vilket i sin tur begränsar och försvårar skolans arbete att motverka och förhindra trakasserier och kränkande behandling.

Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling behöver utvecklas.

Arbete för att utreda och åtgärda trakasserier och kränkande behandling

Om huvudmannen eller personalen får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling eller trakasserier i samband med verksamheten, är

huvudmannen, enligt skollagen¹⁴, skyldig att utreda omständigheterna och i förekommande vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkningar i framtiden.

Enligt uppgifter från skolledningen ingriper all personal i situationer där man bevittnar pågående kränkningar. Skolan agerar även vid kränkande behandling som sker utanför skolan och skoltiden, till exempel mobbning via internet. Incidenter och händelser av allvarlig karaktär som kräver en mer djupgående utredning rapporteras vidare till berörd arbetslag och till rektorn som fattar beslut om vilka personer som ansvarar för utredningen och åtgärdandet av ärendet. Enligt biträdande rektor försöker man att i detta arbete involvera personer som den utsatta eleven har förtroende för. Vårdnadshavarna kontaktas skyndsamt. Det förs alltid enskilda samtal med samtliga berörda elever. Vilka insatser som genomförs därutöver avgörs från fall till fall och är beroende av problemets karaktär och bakomliggande faktorer. Insatser kan genomföras på både individ och gruppnivå. I fall där det behövs långvariga stödinsatser kan elevvårdsteamet kopplas in. Stödinsatser erbjuds även de elever som utfört kränkningar. Rektor eller biträdande rektor deltar i viktiga samtal och möten och informeras kontinuerligt om utredningens gång.

På skolan finns ett stödteam mot mobbning och kränkande behandling som ska ansvara för utredningen och åtgärdandet av upprepade trakasserier och kränkande behandling och som arbetar på ett liknande sätt som beskrivs ovan. Arbetet sker i tät samverkan med de berörda arbetslagen och med skolledningen. För utredningen av enskilda elevärenden ansvarar i regeln de berörda arbetslagen.

För utredningen av fall där en anställd misstänks för att ha begått kränkningar mot en elev ansvarar rektorn. Det saknas dock nedskrivna rutiner för detta arbete vilket enligt rektorns egna uppgifter försvårar uppdraget.

Enligt rektorn finns inga tydliga riktlinjer för dokumentationen av utredningen och det åtgärdande arbetet. Det bedöms i det enskilda fallet hur detta sker på lämpligaste sätt. Det kan handla om minnesanteckningar från enskilda möten eller om upprättandet av handlings- och åtgärdsprogram. Det saknas även rutiner för hur incidenter ska rapporteras. Skolinspektionen vill betona vikten av att arbetet dokumenteras noggrant och på ett systematiskt sätt. I Skolverkets allmänna råd och kommentarer¹⁵ beskrivs dokumentation som ett viktigt stöd i arbetet med att följa upp åtgärderna och eventuellt förändra dem eller sätta in nya. Det är även en rättssäkerhetsfråga eftersom den ger berörd personal, elever och vårdnadshavare möjlighet till insyn.

I samband med granskningsbesöket har Skolinspektion fått information om att det under pågående läsåret inträffat ett antal incidenter där elever från Vendelsömalmskolan åk 6-9 har uppträtt hotfullt gentemot yngre elever från Vendelsömalmskolan F-5

¹⁴ 14 a kap. 10 § skollagen (1985:1100), jämför 2 kap. 7 § diskrimineringslagen (2008:567)

¹⁵ *Allmänna råd och kommentarer. För att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling*, Skolverkets allmänna råd (2009)

och förstört deras personliga saker. Det har även förekommit stölder. Rektorn känner till dessa händelser och har i de enskilda fallen vidtagit åtgärder för att förhindra att dessa kränkningar upprepas. I vissa fall har det gjorts polisanmälningar. Skolinspektionen vill betona vikten av att inom ramen för det åtgärdande arbetet även se över behovet av övergripande och mera långsiktiga insatser på grupp- och verksamhetsnivå.

Skolinspektionen konstaterar att det på skolan finns en tydlig arbetsgång för agerandet vid förekommande fall av trakasserier och kränkande behandling eleverna emellan. Skolinspektionen vill i detta sammanhang påpeka vikten av att skolans åtgärdande arbete kontinuerligt utvärderas. Utvärdering bör stödja sig på en dokumentation och analys av gjorda insatser och ske inom ramen för den årliga utvärderingen av skolans likabehandlingsplan. Utvärderingen bör ske på ett sätt så att en samlad bild för skolan kan ges.

Trots att skolan har viss beredskap för att kunna upptäcka pågående kränkningar noterar Skolinspektionen att det finns en påtaglig risk för att det förekommer incidenter och händelser där elever far illa som skolan inte får kännedom om, vilket i sin tur begränsar och försvårar skolans arbete att förhindra och åtgärda trakasserier och kränkande behandling.

Skolinspektionen bedömer att skolans rutiner för hur skolledningen ska agera när personal misstänks för att ha kränkt en elev behöver utvecklas. Dessa rutiner bör utgöra en del av skolans plan mot kränkande behandling.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver öka sina ansträngningar i det åtgärdande arbetet mot trakasserier och kränkande behandling, så att alla elever med förtroende kan vända sig till personalen vid konflikter, trakasserier och kränkande behandling.

Skolinspektionens slutsatser och beslut

Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

Skolan har över längre tid saknat ett gemensamt förhållningssätt för skolans värdegrundarbete och för det förebyggande arbete mot trakasserier och kränkande behandling. Rektorn har vidtagit ett antal åtgärder för att skapa ett mer sammanhållet arbetsätt för det förebyggande arbetet. Enligt rektorn befinner sig förändringsarbetet fortfarande i startfasen och det finns viss oro, osäkerhet och ibland även motvilja inför detta i delar av personalgruppen. Det går än så länge inte att se några effekter av de genomförda åtgärderna och det är därför viktigt att skolan ökar sina ansträngningar för att utveckla ett systematiskt förebyggande och förhindrande arbete.

Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

På skolan finns enskilda lärare som inom ramen för sin undervisning tar upp teman som exempelvis rör jämställdhet, främlingsfientlighet och homofobi. Det saknas dock ett mera kontinuerligt och systematiskt arbetssätt i hela personalgruppen för att

gemensamt med eleverna reflektera kring verksamheten utifrån ett normkritiskt perspektiv.

Fungerar skolan rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?

På skolan finns en arbetsgång för agerandet vid förekommande fall av trakasserier och kränkande behandling. Det saknas dock tydliga riktlinjer för rapporteringen av enskilda incidenter och för dokumentationen av arbetet med enskilda ärenden. Det saknas även tydliga rutiner för hur skolledningen ska agera i fall där en anställd misstänks kränka en elev.

Skolinspektionen har i sin kvalitetsgranskning identifierat ett flertal områden som huvudmannen och rektor vid skolan måste åtgärda eller behöver förbättra för att förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår. Nedanstående punkter visar vilka områden som måste åtgärdas respektive områden där förbättringsåtgärder behövs.

Områden som måste åtgärdas

- Skolinspektionen konstaterar att skolan saknar en årlig plan mot kränkande behandling. En sådan måste upprättas.
- Skolinspektionen konstaterar att skolans plan mot kränkande behandling inte har upprättats under medverkan av barn och elever.
- Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling måste utvecklas så att hela skolan engageras.

Områden som behöver förbättras

- Skolinspektionen bedömer att skolans personal i högre utsträckning behöver reflektera tillsammans med eleverna över normer och värderingar.
- Skolinspektionen bedömer att skolans arbete för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling behöver utvecklas.
- Skolinspektionen bedömer att skolans rutiner för hur skolledningen ska agera när personal misstänks för att ha kränkt en elev behöver utvecklas. Dessa rutiner bör utgöra en del av skolans plan mot kränkande behandling.
- Skolinspektionen bedömer att skolan behöver öka sina ansträngningar i det åtgärdande arbetet mot trakasserier och kränkande behandling, så att alla elever med förtroende kan vända sig till personalen vid konflikter, trakasserier och kränkande behandling.

Uppföljning m.m.

Haninge kommun/Vendelsö malmsskolan åk 6-9 ska senast inom tre månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 7 april 2010 till Skolinspektionen, avdelningen Stockholm¹⁶, redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

Skolinspektionen har konstaterat att Vendelsö malmsskolan åk 6-9 saknar en aktuell likabehandlingsplan som ska finnas enligt diskrimineringslagen. Skolans rektor har uppmärksamats på förhållandena och Diskrimineringsombudsmannen, som har tillsynsansvar över diskrimineringslagen, kommer att informeras. En kopia av beslutet skickas till Diskrimineringsombudsmannen.

På Skolinspektionens vägnar

Hans Larson
Enhetschef

Magdalena Sievers
Expert

I ärendets slutliga handläggning har också enhetschefen Luca Nesi samt undervisningsrådet Anna Wide deltagit.

¹⁶ Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm